

بررسی تأثیر چرخه عمر بر اجتناب مالیاتی شرکت‌ها

دکتر قدرت‌اله طالب‌نیا^{۱*}، حسین رجب‌دوری^۲، فاطمه دهقان^۳

تاریخ پذیرش: ۹۶/۶/۲۹

تاریخ دریافت: ۹۶/۳/۲۱

چکیده

هدف این پژوهش، بررسی تأثیر چرخه عمر بر اجتناب مالیاتی شرکت‌ها است. براساس مبانی نظری موجود، شرکت‌ها در مراحل مختلف چرخه عمر خود، دارای برنامه‌ریزی‌های منحصر به فرد و متفاوتی هستند که میزان اجتناب مالیاتی نیز از آن مستثنا نیست. این پژوهش کاربردی است و در آن، از شیوه پس‌رویدادی استفاده شده است. بررسی متغیرهای پژوهش نیز با استفاده از اطلاعات صورت‌های مالی انجام شد. دوره زمانی مطالعه، شامل سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۴ و نمونه برگزیده، متشکل از ۹۵ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران است. برای بررسی فرضیه‌های پژوهش از رگرسیون حداقل مربعات معمولی در نرم‌افزار Eviews نسخه ۹ و تحلیل واریانس یک طرفه در نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۲ استفاده شد. یافته‌ها نشان داد که بین چرخه عمر و اجتناب مالیاتی شرکت رابطه معناداری وجود دارد. همچنین، بین میزان اجتناب مالیاتی در مراحل مختلف چرخه عمر شرکت‌ها اختلاف معناداری از نظر آماری در سطح ۹۹ درصد وجود دارد که این موضوع در مراحل رشد و افول، بیشتر و در مرحله بلوغ، کمتر است. نتیجه اصلی پژوهش را می‌توان تأیید نظریه منظورحسن^۴ و همکاران (۲۰۱۶) دانست. بر مبنای دیدگاه آنان، اجتناب مالیاتی الگویی U شکل در مراحل چرخه عمر شرکت دارد که در مراحل رشد و افول، برجسته‌تر و در دوره بلوغ کمتر رایج است که یافته‌های پژوهش نیز این امر را تأیید می‌کند.

کلیدواژه‌ها: اجتناب، مالیات، چرخه عمر، نرخ مؤثر مالیاتی، بورس اوراق بهادار.

۱. مقدمه

تکامل یک سازمان، به دلیل تغییر در عامل‌های درونی و بیرونی، از جمله انتخاب استراتژی و فشارهای رقابتی است که شرکت با آن روبه‌رو می‌شود؛ در نتیجه، شرکت‌ها در مراحل مختلف، از نظر مالی و اقتصادی، دارای برنامه‌ریزی‌های متفاوتی هستند؛ به این معنا که ویژگی‌های مالی و اقتصادی یک شرکت، تحت تأثیر مرحله‌ای از چرخه عمر است که

چرخه عمر^۵ شرکت، یکی از ویژگی‌های اقتصادی است. براساس تئوری چرخه عمر، شرکت‌ها در مراحل مختلف از نظر مالی و اقتصادی دارای نمودگرها و رفتارهای خاصی هستند (بیکسی^۶، ۲۰۰۷). همچنین، باتوجه به عکس‌العمل‌های مختلف شرکت‌ها در مراحل مختلف چرخه عمر، ناشی از

^۱ gh_talebniya@yahoo.com

^۲ Hosrado@gmail.com

^۳ dehghan_f75@yahoo.com

^۴ 4. Monzur Hasan, Mostafa

^۵ 5. Life cycle

^۱ *دانشیار و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی - واحد علوم و تحقیقات تهران، پست الکترونیکی نویسنده مسئول:

^۲ دانشجوی دکتری حسابداری و عضو باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان - واحد بندرعباس، دانشگاه آزاد اسلامی - واحد بندرعباس،

^۳ کارشناس ارشد حسابداری، مؤسسه آموزش عالی غیرانتفاعی حافظ شیراز،

^۶ 6. Bixia, X.

شرکت در آن قرار دارد(همان).
 به‌علاوه، مبانی نظری و شواهد تجربی، نشان می‌دهد که شرکت‌ها در تلاش‌اند تا مالیات بر درآمد خود را کاهش دهند یا به تعویق بیندازند. اجتناب مالیاتی^۱، فرار مالیاتی، مدیریت سود، ... ابزارهایی هستند که شرکتها ممکن است برای کاهش مالیات، در صورت لزوم، بسته به وضعیت از آنها استفاده کنند(عرب‌صالحی و هاشمی، ۱۳۹۳: ۸۶).
 از نظر مفهومی، اجتناب از مالیات، به‌صورت کاهش مالیات‌های صریح تعریف می‌شود(رسانیان، ۱۳۸۹: ۵۵). اجتناب از مالیات از دیدگاه سنتی، یک فعالیت حداکثرکننده ارزش تلقی می‌شود که ثروت را از دولت به سهام‌داران شرکت منتقل می‌کند. به عبارت دیگر، اجتناب مالیاتی، نوعی استفاده از خلأهای قانونی در قوانین مالیاتی برای کاهش مالیات تعریف می‌شود(عرب‌صالحی و هاشمی، ۱۳۹۳: ۸۷). این موضوع شفافیت گزارشگری مالی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار را کاهش می‌دهد؛ زیرا فعالیت‌های اجتناب از پرداخت مالیات، مستلزم پنهان کردن حقایق و معامله‌های پیچیده است که بر محیط اطلاعاتی شرکت تأثیر منفی می‌گذارد و باعث کاهش شفافیت گزارشگری مالی شرکت می‌شود(پورحیدری و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۷۵). به عبارت دیگر، اجتناب از پرداخت مالیات به‌عنوان هر استراتژی تعریف می‌شود که بدهی مالیاتی شرکت را کاهش می‌دهد(دیرنگ^۲ و همکاران، ۲۰۱۵: ۶۳).
 علاوه بر آن، باتوجه به اینکه شرکت‌ها در مراحل مختلف، از نظر مالی و اقتصادی دارای برنامه‌ریزی‌های متفاوتی هستند، این مسئله بر اجتناب مالیاتی شرکت نیز مؤثر است(دریک^۳، ۲۰۱۵). از این رو، می‌توان بیان داشت که تفاوت در استراتژی کسب و کار(هیگینز^۴ و همکاران، ۲۰۱۵)، فعالیت‌های سرمایه‌گذاری و اصول اقتصادی، مانند جریان‌های نقدی، سود انباشته، گردش دارایی و منابع، قابلیت‌های سازمانی و ریسک‌پذیری(هلفت^۵ و پیتراف^۶، ۲۰۰۳) در مراحل چرخه عمر

۲. مبانی نظری پژوهش

فعالیت‌های اجتناب از پرداخت مالیات به‌طور متداول به ابزارهای صرفه‌جویی مالیات گفته می‌شود که منابع را از دولت به سهام‌داران انتقال می‌دهد(دسای^۷ و دهارمپالا^۸، ۲۰۰۶). پاسترناک^۹ و ریکو^{۱۰} (۲۰۰۸)، اجتناب از پرداخت مالیات را استفاده قانونی از نظام مالیاتی برای منافع شخصی، به‌منظور کاهش مقدار مالیات قابل پرداخت به‌وسیله ابزارهایی که در خود قانون است، تعریف کرده‌اند. صرفه‌جویی هزینه ناشی از فعالیت‌های اجتناب از پرداخت مالیات می‌تواند مبلغی ارزشمند برای ضعف مالی شرکت باشد، چراکه تأمین مالی از طریق بدهی، به افزایش تعهدهای آتی شرکت منجر می‌شود(کیم^{۱۱} و همکاران، ۲۰۰۵). همچنین، از آنجا که سپر مالیاتی، شکلی از حمایت مالیاتی است، شرکت‌هایی که سپر مالیاتی را به‌کار می‌برند، بدهی کمتری دارند و صرفه‌جویی جریان نقدی ناشی از سپر مالیاتی می‌تواند جانشینی برای میزان بدهی شرکت باشد(گراهام^{۱۲} و توکر^{۱۳}، ۲۰۰۶). از این رو، می‌توان انتظار داشت که مدیران در راستای تحقق پاداش‌های در نظر گرفته‌شده از سوی سهام‌داران برای آنها، انگیزه زیادی برای اجتناب

1. Tax avoidance
 2. Dyreng, S.
 3. Drake, K.
 4. Higgins, D.

5. Helfat, C. E.
 6. Peteraf, M. A.
 7. Desai, M. A.

8. Dharmapala, D.
 9. Pasternak, M.
 10. Rico, C.

11. Kim, B.
 12. Graham, J. R.
 13. Tucker, A.

دارند. نسبت سود تقسیمی در این شرکت‌ها به گونه معمول، حداکثر ۱۰ درصد است و نرخ بازده داخلی^{۱۱} در قیاس با نرخ تأمین مالی ناچیز است. به عبارتی، رابطه $(IRR \leq K)$ برقرار است (دهدار، ۱۳۸۶). در این مرحله، شرکت سطح به نسبت بالاتری از سرمایه‌گذاری، مخارج سرمایه‌ای، رشد فروش، مخارج تحقیق و توسعه و اقلام تعهدی را در اختیار دارد که به احتمال زیاد، موجب به وجود آمدن سطح بالاتری از مالیات معوق می‌شود (آودرستج^{۱۲} و فلدمن^{۱۳}، ۱۹۹۶؛ دریک، ۲۰۱۵؛ پوتربا^{۱۴} و همکاران، ۲۰۱۱).

دریک (۲۰۱۵)، معتقد است که به طور کلی، معامله‌های این مرحله، به تعویق درآمد برای رسیدن به هدف کاهش درآمد مشمول مالیات می‌انجامد، از این رو، فرصت تعویق مالیاتی زیادی در مرحله ظهور به وجود می‌آید. در نتیجه، مدیران در این مرحله، به شدت به دنبال استراتژی‌های مالیاتی برای افزایش درآمد آینده شرکت هستند (هیگینز و همکاران، ۲۰۱۵).

شرکت‌های در این مرحله، به منابع مزیت رقابتی خود، از جمله وجه نقد، نوآوری و سرمایه‌گذاری و کنترل فعالیت‌های مالیاتی نیازمند هستند (کوستر^{۱۵} و همکاران، ۲۰۱۳)؛ زیرا هرگونه افزایش در سود، پس از کسر مالیات، به شرکت اجازه خواهد داد که به گونه مؤثری با شرکت‌های دیگر در صنعت خود رقابت کند (هلفت و پیتراف، ۲۰۰۳؛ اسپنس^{۱۶}، ۱۹۸۱). همچنین، هر دلار اضافی در این مرحله بسیار ارزشمند است، زیرا شرکت فاقد منابع سرمایه داخلی برای تأمین مالی سرمایه‌گذاری و نوآوری است (منظورحسن و همکاران، ۲۰۱۶).

در مرحله رشد، اندازه شرکت بیش از اندازه شرکت‌های در مرحله ظهور بوده و میزان فروش و درآمدها نسبت به مرحله ظهور بیشتر است. منابع مالی نیز بیشتر در دارایی‌های مولد سرمایه‌گذاری شده و شرکت دارای انعطاف‌پذیری بیشتری در شاخص‌های نقدینگی است. نسبت سود تقسیمی در این طیف از شرکت‌ها به گونه معمول، بین ۱۰ درصد تا ۵۰ درصد در نوسان است. نرخ بازده داخلی نیز در اغلب موارد بر نرخ هزینه

مالیاتی داشته باشند، زیرا اجتناب مالیاتی، به افزایش سود خالص و کاهش جریان‌های نقدی خروجی ناشی از مالیات منجر می‌شود (پورحیدری و همکاران، ۱۳۹۳).

تئوری چرخه عمر شرکت چنین فرض می‌کند که شرکت‌ها و بنگاه‌های اقتصادی، همچون تمامی موجودهای زنده که متولد می‌شوند، رشد می‌کنند و می‌میرند، دارای منحنی عمر یا چرخه عمر هستند؛ این سیستم‌های زنده در هر مرحله از چرخه عمر خود دارای الگوهای رفتاری خاص به منظور چیرگی بر مسائل آن دوره و مشکل‌های مربوط به انتقال از دوره‌ای به دوره دیگر هستند (ادیزس^۱، ۱۹۸۹). همچنین، یافته‌های پژوهش‌های پیشین نیز بیانگر این است که واکنش و پاسخ بازار سرمایه به اطلاعات حسابداری در مراحل مختلف چرخه عمر تفاوت معناداری با هم دارند (کرمی و عمرانی، ۱۳۸۹). در اقتصاد و مدیریت، چرخه عمر شرکت‌ها و مؤسسه‌ها به مراحل تقسیم می‌شود. در ادبیات این علوم برای چرخه عمر، مدل‌هایی با چند مرحله ارائه شده است که در چارچوب این مدل‌ها، مؤسسه‌ها و شرکت‌ها، باتوجه به هر مرحله از حیات اقتصادی خود، سیاست و خط‌مشی مشخصی را دنبال می‌کنند که این سیاست‌ها به گونه‌ای در اطلاعات حسابداری آنها منعکس می‌شود (قربانی، ۱۳۸۵). در حوزه حسابداری نیز برخی از پژوهشگران، مانند آنتونی^۲ و رامش^۳ (۱۹۹۲)، سوگیانیس^۴ (۱۹۹۶)، بلک^۵ (۱۹۹۸) و جنکینس^۶ و همکاران (۲۰۰۴)، تأثیر چرخه عمر شرکت بر اطلاعات حسابداری را بررسی کرده‌اند. این پژوهشگران، چهار مرحله را برای توصیف چرخه عمر شرکت به شرح زیر تبیین کرده‌اند: ۱. مرحله تولد یا ظهور^۷، ۲. مرحله رشد^۸، ۳. مرحله بلوغ^۹، ۴. مرحله افول یا سکون^{۱۰}.

در مرحله ظهور، به گونه معمول، میزان دارایی‌ها در سطح نازلی قرار دارد. جریان‌های نقدی حاصل از فعالیت‌های عملیاتی و سودآوری، پایین است و شرکت‌ها برای تأمین مالی و تحقق فرصت‌های رشد به نقدینگی بالایی نیاز

1. Adizes, I.

2. Anthony, J. H.

3. Ramesh, K.

4. Sugianis, T.

5. Black, E. L.

6. Jenkins, D. S.

7. Start-up or Emerging Stage

8. Grow-up or Growth Stage

9. Maturity or Stability Stage

10. Decline or Stagnation Stage

11. Internal Rate of Return (IRR)

12. Audretsch, D.

13. Feldman, M.

14. Poterba, J. M.

15. Koester, A.

16. Spence, M.

معمول، نرخ بازده داخلی در این شرکت‌ها، معادل، یا بیش از نرخ تأمین مالی است؛ به عبارتی، رابطه $(IRR \geq K)$ برقرار است (دهدار، ۱۳۸۶). در این مرحله، شرکت با کاهش مخارج سرمایه‌گذاری و نوآوری روبه‌رو می‌شود (بارکلی^۱ و اسمیت^۲، ۲۰۰۵؛ دیکینسون^۳، ۲۰۱۱؛ دریک، ۲۰۱۵). همچنین در این مرحله، دسترسی بیشتری به منابع متخصص وجود دارد. این به آن معنا است که مدیریت به‌جای تمرکز بر تصمیم‌گیری در استراتژی‌های اجتناب از مالیات، بر تصمیم‌گیری‌های اصلی و اساسی‌تر متمرکز است (کوئستر و همکاران، ۲۰۱۳). در نتیجه، گرایش به نسبت کمتری به اجتناب مالیاتی در مرحله بلوغ نسبت به مرحله‌های ظهور و رشد وجود دارد (منظورحسن و همکاران، ۲۰۱۶). علاوه بر آن، مدیریت از خدشه‌دار شدن شهرت خود واهمه دارد؛ تا انتشار میزان مالیات، شرکت را درگیر فرایندهای اجتناب مالیاتی نشان ندهد (هیگینز و همکاران، ۲۰۱۵).

در مرحله رکود و افول فرصت‌های رشد عموماً بسیار ناچیز است. شاخص‌های سودآوری، نقدینگی و ایفای تعهدها روند نزولی داشته و شرکت در شرایط رقابتی بسیار سخت احاطه شده است؛ ضمن اینکه هزینه تأمین مالی از منابع خارجی بالا است، به‌گونه‌ای که در اغلب موارد، نرخ بازده داخلی کمتر از نرخ تأمین مالی است؛ به عبارتی، رابطه $(IRR < K)$ برقرار است (دهدار، ۱۳۸۶). در این مرحله، شرکت با محدودیت مالی، نوسان‌های جریان وجه نقد و سطح کلی کم نقدینگی مواجه است (ادواردز^۴ و همکاران، ۲۰۱۶).

کوئسترو همکاران (۲۰۱۳)، بیان کردند که استفاده از منابع مؤثر طراحی شده برای افزایش سود، پس از کسر مالیات در این مرحله حیاتی است. ادواردز و همکاران (۲۰۱۶) نیز بیان داشتند که شرکت‌هایی که با محدودیت مالی مواجه هستند، اقدام به اجتناب از پرداخت مالیات می‌کنند، زیرا برخلاف دیگر انواع هزینه، کاهش میزان مالیات، احتمال کمتری دارد که بر عملیات شرکت تأثیر منفی بگذارد. به‌طور کلی، بر مبنای

تأمین مالی فزونی دارد. به عبارتی، رابطه $(IRR > K)$ برقرار است (دهدار، ۱۳۸۶). ورود به این مرحله، تغییرهای جریان‌های نقدی و فرصت‌های سرمایه‌گذاری اطمینان مدیران را افزایش می‌دهد. در این مرحله، فرصت‌های بیشتری مانند دسترسی به بازارهای بزرگ‌تر در اختیار شرکت است و این وضعیت باعث کاهش اجتناب مالیاتی می‌شود (ظهورشسن و همکاران، ۲۰۱۶). در این زمینه، پژوهش‌های قبلی نشان می‌دهد که شرکت در مرحله رشد، درصد بالاتری از سرمایه در گردش و دارایی‌های نامشهود را در اختیار دارد (احمد^۵ و جینان^۶، ۲۰۱۱؛ یانگ^۷ و هوانگ^۸، ۲۰۰۴). در این زمینه، استفاده از دارایی‌های نامشهود و مدیریت سرمایه در گردش بهتر، به کسب سود بیشتر منجر می‌شود و در نتیجه، شرکت با فرصت قابل توجهی برای اجتناب از مالیات و در نتیجه، کسب سود بیشتر روبه‌رو می‌شود (هانلون^۹ و هایترمن^{۱۰}، ۲۰۱۰).

همچنین، در طول دوره رشد، مدیریت به درک بهتری از محیطی که شرکت در آن کار می‌کند و منابعی که در اختیار دارد، می‌رسد که ممکن است این موضوع به آنها اجازه شناسایی فرصت‌های اجتناب از مالیات را بدهد (کوئستر و همکاران، ۲۰۱۳). از دیگر سو، مدیریت ممکن است به عواقب لطمه خوردن به شهرت خود و جلوگیری از گسترش فعالیت در بازارهای جدید توجه کند (آستین^{۱۱} و ویلسون^{۱۲}، ۲۰۱۳؛ گراهام و همکاران، ۲۰۱۴؛ دیرنگ و همکاران، ۲۰۱۵). در نتیجه، این نگرانی‌ها ممکن است، انگیزه‌های اجتناب مالیاتی در مدیران را سرکوب کند (آستین و ویلسون، ۲۰۱۳؛ گراهام و همکاران، ۲۰۱۴).

در مرحله بلوغ، شرکت‌ها، فروش باثبات و متعادلی را تجربه می‌کنند و نیاز به وجه نقد در اکثر موارد از طریق منابع داخلی تأمین می‌شود. اندازه دارایی‌های این شرکت‌ها نیز به تناسب، بیش از اندازه شرکت‌های در مرحله رشد بوده، نسبت سود تقسیمی نیز در این شرکت‌ها به گونه معمول، بین ۵۰ درصد تا ۱۰۰ درصد در نوسان است. به دلیل وفور نقدینگی و کاهش اتکا به سیاست تأمین منابع مالی از خارج، به گونه

1. Ahmed, K.

2. Jinan, M.

3. Young, C. S.

4. Huang, C.

5. Hanlon, M.

6. Heitzman, S.

7. Austin, C. R.

8. Wilson, R. J.

9. Barclay, M.

10. Smith, C.

11. Dickinson, V.

12. Edwards, A.

جریان‌های نقدی دیکینسون (۲۰۱۱) و با توجه به تیوری‌های توازی و سلسله‌مراتبی ساختار سرمایه، رابطه متغیرهای اندازه شرکت، فرصت‌های رشد، ریسک، سود تقسیمی، قابلیت مشاهده‌پذیری دارایی‌ها، سودآوری و صرفه‌جویی مالیاتی غیر از بدهی با اهرم مالی مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌ها نشان می‌دهد که علی‌رغم تفکیک چرخه عمر شرکت‌ها به مراحل رشد، بلوغ و افول، تفاوتی در نحوه تأمین مالی آنها وجود ندارد و شرکت‌ها در هر سه مرحله از چرخه عمرشان تأمین مالی از طریق بدهی را ترجیح می‌دهند؛ به عبارت دیگر، شرکت‌ها در تأمین منابع مالی مورد نیاز خود از تیوری سلسله‌مراتبی پیروی می‌کنند.

به‌علاوه، دهقان (۱۳۹۵)، در پژوهشی، پیرامون رابطه بین اجتناب از پرداخت مالیات و نقدشوندگی سهام در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران بررسی انجام داد. یافته‌های پژوهش، نشان داد که نقدشوندگی و عدم نقدشوندگی سهام بر اجتناب مالیاتی تأثیر دارند. شایان ذکر است که شرکت‌های با نقدشوندگی سهام بالا تمایل کمتری به اجتناب از مالیات دارند.

۲-۳. پیشینه پژوهش خارجی

آرمسترانگ^۱ و همکاران (۲۰۱۳)، در پژوهشی، به بررسی تأثیر راهبری شرکتی بر اجتناب از پرداخت مالیات پرداختند. آنها دریافته‌اند که تأثیر راهبری شرکتی بر اجتناب از پرداخت مالیات، بیشتر در دو سر طیف، یا به عبارتی، دیگر دنباله‌های جدول آماری اجتناب از پرداخت مالیات وجود دارد. نکته قابل توجه و مهم، این بود که این پژوهشگران رابطه مثبتی بین درصد اعضا غیرموظف و نیز مهارت مالی و خبرگی هیئت مدیره در سر طیف بالای تابع اجتناب از پرداخت مالیات مشاهده کردند؛ ولی این رابطه را در سرطیف پایین یا به بیان دیگر، دنباله پایین تابع اجتناب از پرداخت مالیات رؤیت نکردند. همچنین، آنها رابطه معناداری بین راهبری شرکتی و اجتناب از پرداخت مالیات، چه در میانه و چه در میانگین تابع توزیع، مشاهده نکردند. آنان استدلال کردند که راهبری

دیدگاه ظهورحسن و همکاران (۲۰۱۶)، اجتناب مالیاتی، یک الگوی U شکل در مراحل چرخه عمر شرکت دارد. زیرا تفاوت در منابع، انگیزه‌های مدیریتی، فرصت‌ها و اصول اقتصادی در هر مرحله، نشان می‌دهد که اجتناب مالیاتی در مراحل اولیه و انتهایی برجسته‌تر و در دوره بلوغ، کمتر رایج است.

۳. پیشینه پژوهش

۳-۱. پیشینه پژوهش داخلی

خانی و همکاران (۱۳۹۲) به بررسی رابطه بین تخصص حسابرس در صنعت و اجتناب مالیاتی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. یافته‌ها حاکی از وجود رابطه معنادار بین تخصص حسابرس در صنعت و اجتناب مالیاتی شرکت است. به عبارت دیگر، شرکت‌هایی که حسابرس آنها متخصص صنعت باشد، دارای نرخ مؤثر مالیات کمتر، نرخ مؤثر نقدی مالیات کمتر و تفاوت دفتری مالیات بیشتری نسبت به شرکت‌هایی هستند که حسابرس آنها متخصص صنعت نیست.

مهرانی و سیدی (۱۳۹۳)، در پژوهشی با هدف بررسی تأثیر مالیات بر درآمد و حسابداری محافظه‌کارانه بر اجتناب مالیاتی شرکت‌ها، درباره رابطه مالیات ابرازی و حسابداری محافظه‌کارانه بر اجتناب مالیاتی شرکت‌ها بررسی انجام دادند. یافته‌ها نشانگر آن است که بین مالیات ابرازی و محافظه‌کاری با اجتناب مالیاتی شرکت‌ها رابطه منفی و معناداری وجود دارد. عرب‌صالحی و هاشمی (۱۳۹۴)، تأثیر اطمینان بیش از حد مدیریتی بر اجتناب مالیاتی را مورد بررسی قرار دادند و دریافته‌اند که بین اطمینان بیش از حد مدیریتی و اجتناب مالیاتی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. به بیان دیگر، اطمینان بیش از حد مدیران ارشد، سبب افزایش اجتناب مالیاتی در فرایند گزارشگری مالی می‌شود.

سرلک و همکاران (۱۳۹۴)، در پژوهشی به بررسی رابطه بین ویژگی‌های مالی و ساختار سرمایه در مراحل مختلف چرخه عمر شرکت‌ها پرداختند. به این منظور، با استفاده از الگوی

بر میزان اجتناب مالیاتی انجام نشده است؛ از این رو، انجام این پژوهش ضرورت دارد. به‌علاوه، یافته‌های حاصل از بررسی این موضوع، می‌تواند موارد ارزنده‌ای را به مدیران و استفاده‌کنندگان ارائه دهد.

۳-۳. فرضیه‌های پژوهش

براساس هدف پژوهش، سؤال‌ها، مبانی نظری و پیشینه پژوهش، فرضیه‌های پژوهش به شرح زیر تدوین شد:

فرضیه اول: بین چرخه عمر و اجتناب مالیاتی شرکت‌ها، رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه دوم: بین میزان اجتناب مالیاتی شرکت‌ها در مراحل مختلف چرخه عمر اختلاف معناداری وجود دارد.

۴. روش پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف، کاربردی است. پژوهش‌های کاربردی به سمت کاربرد علمی دانش هدایت می‌شود و یافته‌های این نوع پژوهش‌ها می‌تواند به اتخاذ تصمیم‌های بهتر در جامعه مورد پژوهش کمک کند (سرمد و همکاران، ۱۳۸۶). روش‌های گردآوری اطلاعات اولیه در این پژوهش، ترکیبی از روش‌های پژوهش کتابخانه‌ای و پس‌رویدادی است. در روش کتابخانه‌ای از طریق مطالعه، ادبیات موضوع، پیشینه پژوهش و چارچوب مناسب برای پژوهش فراهم شد. اطلاعات مورد نیاز برای بررسی موضوع نیز از طریق صورت‌های مالی شرکت‌های نمونه و نرم‌افزارهای رهاورد نوین ۳ و تدبیرپرداز گردآوری شد.

۴-۱. جامعه آماری و نمونه پژوهش

در این پژوهش، برای اینکه نمونه آماری، نماینده مناسبی از جامعه آماری مورد نظر باشد، از روش حذف سیستماتیک استفاده شد. برای این منظور، پنج معیار زیر در نظر گرفته شده

شرکتی، درصدد ایجاد توازن اجتناب از پرداخت مالیات است و در شرکت‌هایی که اجتناب از پرداخت مالیات خیلی بالا است، گرایش به کاهش آن دارد و در شرکت‌هایی که اجتناب از پرداخت مالیات بسیار پایین است نیز راهبری شرکتی، درصدد افزایش اجتناب از پرداخت مالیات است. در واقع، شاید به همین دلیل است که در پژوهش آنها رابطه معناداری مشاهده نشده است.

چایز^۱ و همکاران (۲۰۱۴)، در پژوهشی، به بررسی تأثیر اطمینان بیش از حد مدیریتی بر اجتناب مالیاتی پرداختند. یافته‌های این پژوهش نشان داد که اطمینان بیش از حد مدیریتی بر اجتناب مالیاتی تأثیر مثبت و معناداری دارد. به‌علاوه، اطمینان بیش از حد مدیریتی، نرخ مؤثر مالیات نقدی را ۶/۶ درصد کاهش می‌دهد و بر تفاوت سود حسابداری و سود مشمول مالیات ۱/۵ درصد می‌افزاید.

استیجورس^۲ و نیسکانن^۳ (۲۰۱۴) در پژوهشی، به بررسی پرخاشگری مالیاتی در شرکت‌های خانوادگی خصوصی پرداختند. یافته‌های پژوهش آنان نشان داد که شرکت‌های خانوادگی خصوصی نسبت به شرکت‌های غیرخانوادگی خصوصی، میزان کمتری پرخاشگری مالیاتی دارند.

منظورحسن و همکاران (۲۰۱۶)، در پژوهشی به بررسی رابطه مراحل مختلف چرخه عمر شرکت، با استفاده از الگوی جریان‌های نقدی دیکینسون (۲۰۱۱) و اجتناب مالیاتی پرداختند. آنان دریافتند که بین مراحل مختلف چرخه عمر شرکت، اختلاف معناداری در رابطه با میزان اجتناب مالیاتی وجود دارد. همچنین، دریافتند که میزان اجتناب مالیاتی در مراحل رشد و افول، بیشتر و در دوره بلوغ، کمتر است.

اگرچه پژوهش‌های متنوعی در حوزه اجتناب مالیاتی و چرخه عمر انجام گرفته و به نتایج بالا نیز دست یافته است، بررسی پژوهش‌های انجام‌گرفته، نشان می‌دهد که تاکنون هیچ پژوهش داخلی درباره تأثیر مراحل مختلف چرخه عمر

1. Chyz, J.
2. Steijvers, T.

3. Niskanen, M.

۴-۳. متغیرهای پژوهش

۴-۳-۱. چرخه عمر شرکت

باتوجه به این مسئله که شرکت‌های در مرحله ظهور در بورس حضور ندارند و در نتیجه، داده‌های آنها در دسترس نیست، در این پژوهش، این مرحله به صورت مجزا بررسی نمی‌شود، بلکه مراحل ظهور و رشد به صورت یکجا و تحت عنوان مرحله رشد در نظر گرفته می‌شود. از سوی دیگر، شرکت‌های در مرحله رکود نیز جریان‌های نقدی مشخص و روشنی ندارند، بنابراین، از بررسی این شرکت‌ها هم به صورت جداگانه صرف نظر می‌شود و این دسته از شرکت‌ها، همراه با شرکت‌های مرحله افول و تحت عنوان شرکت‌های در مرحله افول در نظر گرفته می‌شوند. بنابراین، چرخه عمر شرکت‌ها، طی سه مرحله رشد، بلوغ و افول مورد بررسی قرار می‌گیرد. برای تعیین مراحل مختلف چرخه عمر شرکت‌ها از الگوی دیکینسون (۲۰۱۱) که منطبق با الگوی جریان‌های وجه نقد (فعالیت‌های عملیاتی، سرمایه‌گذاری و تأمین مالی) است، استفاده شد. الگوهای جریان وجه نقد برای تعیین مراحل چرخه عمر از ترکیب علامت مثبت (ورودی) و منفی (خروجی) جریان‌های وجه نقد حاصل می‌شود. دیکینسون (۲۰۱۱)، با استفاده از الگوهای حاصل از سه طبقه صورت جریان وجه نقد (عملیاتی، سرمایه‌گذاری و تأمین مالی)، مراحل چرخه عمر را به صورت زیر تفکیک کرد.

در جدول ۱، تفکیک مراحل چرخه عمر شرکت‌ها به روش الگوی جریان‌های نقدی نشان داده شده است.

جدول ۱. تفکیک مراحل چرخه عمر شرکت‌ها به روش الگوی جریان‌های نقدی

جریان وجه نقد	مرحله چرخه عمر					
	۱	۲	۳	۴	۵	۶
	رشد	بلوغ	افول		افول	
	رشد	بلوغ	رکود	افول	افول	افول
جریان وجه نقد ناشی از فعالیت‌های عملیاتی	-	+	+	-	+	-
جریان وجه نقد ناشی از فعالیت‌های سرمایه‌گذاری	-	-	+	+	+	+
جریان وجه نقد ناشی از فعالیت‌های تأمین مالی	+	+	-	-	+	-

و در صورتی که شرکتی کلیه معیارها را داشته باشد، به عنوان نمونه پژوهش انتخاب می‌شود و بقیه حذف خواهند شد.

- شرکت قبل از سال ۱۳۸۵ در بورس پذیرفته شده و تا پایان سال ۱۳۹۴ در بورس فعال باشد.
- به دلیل ماهیت خاص فعالیت شرکت‌های هلدینگ، واسطه‌گری‌های مالی و شرکت‌های سرمایه‌گذاری و تفاوت قابل ملاحظه آنها با شرکت‌های تولیدی و بازرگانی، شرکت انتخابی جزو موارد مذکور نباشد.
- به لحاظ افزایش قابلیت مقایسه، سال مالی شرکت منتهی به ۲۹ اسفند باشد و طی بازه زمانی مورد مطالعه، تغییر سال مالی یا تغییر فعالیت نداشته باشد.
- شرکت فاقد وقفه معاملاتی بیش از سه ماه باشد.
- اطلاعات مالی مورد نیاز برای انجام پژوهش را در دوره مورد بررسی، به گونه کامل ارائه کرده باشند.

باتوجه به محدودیت‌های ارائه شده، ۹۵ شرکت به عنوان نمونه انتخاب شدند که در نتیجه، دوره مورد بررسی ۹۵۰ سال - شرکت خواهد بود.

۴-۲. ابزار تجزیه و تحلیل

در این پژوهش، ابتدا با استفاده از نرم‌افزار اکسل نسخه ۲۰۱۳، متغیرهای پژوهش از روی داده‌های خام و نرم‌افزار رهاورد نوین ۳ و تدبیرپرداز، آماده و سپس با استفاده از نرم‌افزار اسپس اس اس^۱ نسخه ۲۲ و ای ویوز^۲ نسخه ۹، تجزیه و تحلیل نهایی انجام شد.

1. SPSS

2. Eviews

درآمد مشمول مالیات در مخرج کسر استفاده کرده‌اند. گوپتا و نیوبری^(۱) (۱۹۹۷) معتقدند استفاده از درآمد مشمول مالیات در

$$ETRGAAP = \frac{TAX\ EXPENSE}{OPERATING\ INCOME} \quad (۱)$$

مخرج، موجب می‌شود اثر معافیت‌های مالیاتی خنثی شود و از این رو، معیار مناسبی نیست. به این لحاظ، در این پژوهش به پیروی از زیمرمن^(۲) (۱۹۸۳) و کیم^(۳) و لیمپافایوم^(۴) (۱۹۹۸)، خانی و همکاران^(۵) (۱۳۹۲) و دهقان^(۶) (۱۳۹۵)، نرخ مؤثر مالیاتی از طریق رابطه زیر محاسبه خواهد شد:

در این رابطه:

ETRGAAP: نرخ مؤثر مالیاتی براساس استانداردهای حسابداری است،
TAX EXPENSE: هزینه مالیات ابرازی شرکت است،
که در صورت سود و زیان نشان داده می‌شود، و
OPERATING INCOME: نشان‌دهنده سود عملیاتی شرکت است.

۴-۳-۳. متغیرهای کنترلی

برای کنترل سایر متغیرهایی که به‌نحوی در تجزیه و تحلیل مسئله پژوهش مؤثرند، متغیرهای کنترلی لازم باتوجه به مرور پژوهش‌های مرتبط، به شرح زیر تعیین شدند:

۱. بازده دارایی‌ها: به صورت درآمد قبل از مالیات تقسیم بر کل دارایی‌ها محاسبه می‌شود (مشایخی و علی‌پناه، ۱۳۹۳).
۲. اهرم مالی: که از تقسیم بدهی‌ها بر کل دارایی‌ها به دست می‌آید (عرب‌صالحی و هاشمی، ۱۳۹۴: ۹۵؛ پورحیدری و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۸۲؛ مشایخی و علی‌پناه، ۱۳۹۳: ۵۶؛ خانی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۲).
۳. اندازه شرکت: با محاسبه لگاریتم طبیعی فروش به دست می‌آید.

علامت هر طبقه از جریان‌های نقدی (عملیاتی، سرمایه‌گذاری و تأمین مالی) در مراحل چرخه عمر شرکت، باتوجه به تیوری‌های اقتصادی و پژوهش‌های گذشته، پیش‌بینی شده است و با در نظر گرفتن آنها، الگوی جریان‌های نقدی هر مرحله از چرخه عمر شرکت پیش‌بینی می‌شود. ویژگی‌های جریان‌های نقدی مراحل ظهور، رشد، بلوغ و افول از طریق تیوری‌های اقتصادی قابل تعیین است (سرلک و همکاران، ۱۳۹۴).

۴-۳-۲. اجتناب مالیاتی

متغیر وابسته این پژوهش، معیار اجتناب از پرداخت مالیات است. پژوهشگران، برای سنجش اجتناب از پرداخت مالیات و به‌طور وسیع‌تر، برای بررسی دیدگاه مالیاتی شرکت، معیارهای مختلفی در نظر گرفته‌اند. برای نمونه، نرخ مؤثر نقدی مالیات، نرخ مؤثر مالیاتی و تفاوت دفتری مالیات، از جمله معیارهایی است که به‌طور گسترده در پژوهش‌های پیرامون مالیات، مورد استفاده قرار گرفته است. برای اندازه‌گیری میزان اجتناب از پرداخت مالیات از طریق شرکت‌ها نیز در این پژوهش از معیار نرخ مؤثر مالیاتی استفاده شده است که در ادامه تشریح می‌شود.

بحث درباره نحوه محاسبه نرخ مؤثر مالیاتی فراوان است. این مباحث از آنجا نشئت می‌گیرد که ارقام مختلفی را می‌توان در صورت و مخرج کسر رابطه ۱ به کار برد. رقم مورد استفاده در صورت کسر، به‌طور معمول، هزینه مالیات ابرازی بدون هیچ‌گونه تعدیلی است. اما در کشورهایی که هزینه مالیات معوق در صورت‌های مالی ظاهر می‌شود، صورت کسر را از بابت هزینه مالیات معوق تعدیل می‌کنند. پژوهشگران از رقم‌های مختلفی، شامل فروش شرکت، سود عملیاتی، سود خالص قبل از مالیات، جریان نقد عملیاتی و

۵. یافته‌های پژوهش

۵-۱. آمار توصیفی

در جدول ۲، آمار توصیفی متغیرهای پژوهش ارائه شده است.

جدول ۲. آماره‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

نام متغیر	میانگین	میانه	بیشینه	کمینه	انحراف معیار
دوره رشد	۰/۵۵۴	۱	۱	۰	۰/۴۵۶
دوره بلوغ	۰/۳۰۵	۰	۱	۰	۰/۴۸۳
دوره افول	۰/۱۴۲	۰	۱	۰	۰/۴۲۵
نرخ مؤثر مالیات	۰/۱۲۲	۰/۱۳۵۷۸۰	۰/۵۲۰۲۵۴	۰	۰/۰۸۶۰۸
نسبت بازده دارایی‌ها	۰/۱۳۴۱۶۳	۰/۱۱۷۱۲۹	۰/۶۳۱۳۴۳	۰/۳۸۶۶۳۳	۰/۱۲۸۰۳۴
نسبت بدهی‌ها	۰/۶۳۳۴۳۷	۰/۶۴۶۵۵۸	۳/۰۶۰۴۰۱	۰/۰۸۹۱۱۰	۰/۲۳۳۶۶۸
اندازه شرکت	۱۳/۴۲۰۹۱	۱۳/۲۶۷۵۸	۱۸/۴۵۴۵۶	۹/۷۷۷۷۵۴	۱/۴۴۷۵۵۳

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، در میان متغیرهای مستقل، دوره رشد دارای بیشترین میانگین و دوره بلوغ دارای بیشترین انحراف معیار است. در میان متغیرهای کنترلی نیز، اندازه شرکت، بیشترین میانگین و انحراف معیار را به خود اختصاص داده است.

۵-۲. بررسی ایستایی (پایایی) متغیرهای پژوهش

بر اساس آزمون لوین^۱، لین^۲ و چو^۳، متغیرهای مستقل، وابسته و کنترلی پژوهش مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌های حاصل از بررسی پایایی متغیرهای پژوهش، با استفاده از این آزمون در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳. نتایج حاصل از آزمون لوین، لین و چو

نام متغیر	آماره آزمون	معناداری
چرخه عمر	۱۳/۳۵۷۵	۰/۰۰۰۰
نرخ مؤثر مالیات	۴۱۶/۵۷۰	۰/۰۰۰۱
نسبت بازده دارایی‌ها	۳۷۲/۲۳۶	۰/۰۰۰۰
نسبت بدهی‌ها	۴۲۵/۰۶۴	۰/۰۰۰۰
اندازه شرکت	۳۲۶/۹۷۳	۰/۰۰۰۰

این به آن معنا است که میانگین و واریانس متغیرها در طول زمان و کواریانس متغیرها بین سال‌های مختلف، ثابت است. در نتیجه، شرکت‌های مورد بررسی، تغییرهای ساختاری

باتوجه به یافته‌های مندرج در جدول ۳، سطح معناداری در آزمون ریشه واحد هادری برای تمام متغیرها، کوچک‌تر از ۰/۰۵ است که نشان می‌دهد، متغیرهای پژوهش پایا هستند.

1. Levin

2. Lin

3. Chui

نداشته‌اند و استفاده از این متغیرها در الگو، باعث به‌وجود آمدن رگرسیون کاذب نمی‌شود.

۳-۵. آزمون فرضیه‌های پژوهش

۱-۳-۵. آزمون فرضیه اول

برای آزمون فرضیه اول پژوهش، در ابتدا باید الگوی مناسب انتخاب شود. باتوجه به نتایج ارائه‌شده در جدول ۴ و از آنجا که سطح معناداری آزمون چاو و هاسمن، کمتر از ۰/۰۵ است، برای آزمون فرضیه پژوهش، می‌توان از الگوی اثرهای ثابت استفاده کرد. یافته‌های حاصل از برآورد الگوی رگرسیون حداقل مربعات معمولی به‌روش اثرهای ثابت در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴. نتایج مربوط به انتخاب الگوی مربوط به آزمون فرضیه‌ها

فرضیه	آزمون	آماره آزمون	معناداری
فرضیه اول	آزمون چاو	۳۴۱/۵۵۸۸	۰/۰۰۰۰
	آزمون هاسمن	۱۰/۷۴۲۷	۰/۰۳۸۳

برای آزمون فرضیه اول پژوهش، پیرامون رابطه چرخه عمر و اجتناب مالیاتی بررسی انجام شده است. یافته‌های آزمون این فرضیه پژوهش در جدول ۵ ارائه شده است.

جدول ۵. نتایج تخمین الگوهای رگرسیون مربوط به آزمون فرضیه‌های پژوهش

متغیرها	متغیر مستقل: چرخه عمر		ضریب تعیین	معناداری
	آماره t	معناداری		
نرخ مؤثر مالیات	۱/۸۴۲۹	۰/۰۰۲۸	۰/۵۱۱۶۴۸	۰/۰۰۰۰
بازده دارایی‌ها	-۸/۸۹۳۷	۰/۰۰۰۰	۰/۴۵۴۷۰۳	۰/۰۰۰۰
اهرم مالی	-۶/۵۲۱۳	۰/۰۰۰۰	۱/۸۱۵۳	۰/۰۰۰۰
اندازه شرکت	-۱/۸۶۳۷	۰/۰۶۲۷	۱۳/۳۸۵۴	۰/۰۰۰۰
مقدار ثابت	۱/۳۶۹۶	۰/۴۵۶۴	۰/۰۰۰۰	۰/۰۰۰۰

قبیل t امکان‌پذیر نخواهد بود. برای این منظور، در این‌گونه پژوهش‌ها از روش تحلیل واریانس استفاده می‌شود. برای مثال، به‌منظور مقایسه تفاوت درآمد بین سه گروه شغلی، از آزمون F یا تحلیل واریانس استفاده می‌شود (کلانتری، ۱۳۹۴). در این پژوهش نیز برای بررسی میزان اجتناب مالیاتی در مراحل مختلف چرخه عمر و مقایسه آنها، از ANOVA استفاده شد.

تحلیل واریانس، در واقع روشی برای آزمایش تفاوت بین گروه‌های مختلف داده‌ها یا نمونه‌ها است. این روش، کل واریانس موجود در یک مجموعه از داده‌ها را به دو بخش تقسیم می‌کند. بخشی از این واریانس، ممکن است به‌خاطر شانس و تصادف به‌وجود آید و بخش دیگر، ممکن است ناشی

یافته‌های پژوهشی حاصل، حاکی از آن است که بین چرخه عمر و اجتناب مالیاتی شرکت، رابطه مثبت و معناداری برقرار است. همچنین، باتوجه به معنادار بودن الگو و ضریب تعیین تعدیل‌شده، می‌توان بیان داشت که ۴۵ درصد از میزان اجتناب مالیاتی از طریق متغیر چرخه عمر قابل تبیین است.

۲-۳-۵. آزمون فرضیه دوم

برای مقایسه میانگین دو جامعه (یا نمونه) و بررسی معناداری بین آنها، از آزمون‌های Z و یا t استفاده می‌شود. اما زمانی که پژوهشگر بخواهد به بررسی تفاوت میانگین‌های بیش از دو جامعه (یا نمونه) بپردازد، به‌کارگیری آزمون‌هایی از

از دلایل یا عوامل خاصی باشد. از سوی دیگر، واریانس موجود، ممکن است ناشی از تفاوت بین گروه‌های مورد مطالعه و یا به‌خاطر تفاوت‌های موجود در درون نمونه‌ها حادث شده باشد. بنابراین، ANOVA به‌عنوان یک روش تحلیل با بررسی از دلایل یا عوامل خاصی باشد. از سوی دیگر، واریانس موجود، ممکن است ناشی از تفاوت بین گروه‌های مورد مطالعه و یا به‌خاطر تفاوت‌های موجود در درون نمونه‌ها حادث شده باشد. بنابراین، ANOVA به‌عنوان یک روش تحلیل با بررسی

مجموع این تفاوت‌ها به تبیین پدیده مورد نظر می‌پردازد(همان). شایان ذکر است که برای بررسی همگن بودن داده‌های مورد مطالعه، برای بررسی فرضیه‌های این پژوهش از آزمون لون استفاده شد. در جدول ۶، نتایج آزمون لون مربوط به فرضیه دوم پژوهش ارائه شده است.

جدول ۶. نتایج آزمون لون برای آزمون فرضیه دوم پژوهش

آزمون لون	آماره F	Df1	Df2	سطح معناداری
	۱/۰۲۷	۲	۹۴۷	۰/۴۰۳

مختلف چرخه عمر شرکتها، با استفاده از آزمون ANOVA یک‌طرفه نیز در جدول ۷ ارائه شده است. در این قسمت، واریانس بین گروه‌ها نسبت به واریانس درون گروه‌ها سنجیده شده است.

باتوجه به سطح معناداری مقدار محاسبه‌شده آزمون لون که از ۵ درصد بزرگ‌تر است، مشکلی درخصوص همگن بودن واریانس‌ها برای آزمون تحلیل واریانس وجود ندارد. یافته‌های حاصل از مقایسه اجتناب مالیاتی در مراحل

جدول ۷. نتایج تحلیل واریانس تک‌عاملی برای آزمون فرضیه دوم پژوهش

اجتناب مالیاتی	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	آماره F	سطح معناداری
بین گروه‌ها	۰/۴۵۲	۲	۰/۲۲۶	۹/۱۳۴	۰/۰۰۱
درون گروه‌ها	۱۸۸/۶۰۱	۹۴۷	۰/۱۹۹		
کل	۱۸۹/۵۰۲	۹۴۹			

موضوع نیز از آزمون توکی^۱ که یکی از تکنیک‌های مقایسه پس از تجربه است، استفاده شد. تکنیک مقایسه‌های پس از تجربه، تنها در موقعیت‌هایی به کار می‌رود که در آنها، تحلیل واریانس اولیه و آزمون F معنادار بودن کلی را نشان داده باشد. در مقایسه‌های پس از تجربه، می‌توان هر زوج از میانگین‌ها و هر ترکیبی از آنها را به‌صورت یک مقایسه مورد آزمایش قرار داد. هرچند پژوهشگر، ممکن است علاقه‌مند به مقایسه دو به دو میانگین‌ها باشد، این روش‌ها را می‌توان برای آزمون هر نوع مقایسه به کار برد. نتایج حاصل از آزمون توکی نیز در جدول ۸ نشان داده شده است.

باتوجه به یافته‌های جدول ۷ و اینکه مقدار F مربوط به اجتناب مالیاتی در مراحل مختلف چرخه عمر شرکتها در سطح بالایی قرار داشته و همچنین، مقدار سطح معناداری آن، کمتر از ۰/۰۱ است در نتیجه، می‌توان بیان داشت که بین اجتناب مالیاتی در مراحل مختلف چرخه عمر شرکتها اختلاف معناداری از نظر آماری در سطح ۹۹ درصد وجود دارد. باتوجه به نتایج به‌دست آمده از آزمون تجزیه واریانس نیز می‌توان بیان کرد که حداقل بین دو گروه، اختلاف معنادار آماری در سطح ۹۹ درصد وجود دارد. برای مقایسه این

جدول ۸. نتایج آزمون توکی برای آزمون فرضیه پژوهش

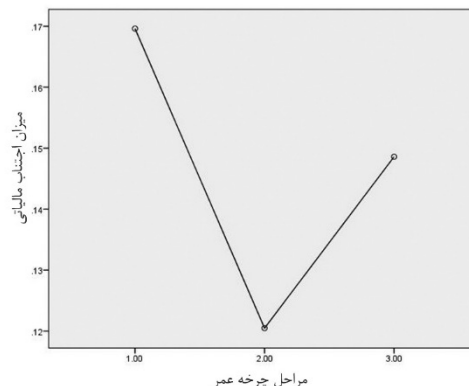
متغیر	فاکتور	دوره مقایسه	میانگین تفاوت‌ها	سطح معناداری
اجتناب مالیاتی در مراحل مختلف چرخه عمر شرکت‌ها	رشد	بلوغ	۰/۰۴۹۱۴	۰/۰۰۴
		افول	۰/۰۲۱۰۲	۰/۰۰۰
	بلوغ	رشد	- ۰/۰۴۹۱۴	۰/۰۰۰
		افول	- ۰/۰۲۸۱۲	۰/۰۰۰
	افول	رشد	۰/۰۴۴۹۸	۰/۰۰۱
		بلوغ	۰/۰۴۸۶۴	۰/۰۰۰

استفاده از خلأهای قانونی برای گریز از پرداخت مالیات اشاره دارد. از آنجا که فعالیت‌های اقتصادی هر شرکت تابع مرحله چرخه عمر آن شرکت است، از این رو، اجتناب مالیاتی نیز متأثر از چرخه عمر شرکت خواهد بود. این پژوهش در قالب دو فرضیه انجام شد، که در فرضیه اول، به بررسی وجود رابطه معنادار بین چرخه عمر و اجتناب مالیاتی پرداخته شد.

یافته‌های پژوهش در فرضیه اول، نشان داد که سطح معناداری موضوع مورد بررسی کمتر از ۰/۰۵ است. این امر، بیانگر وجود رابطه معناداری در سطح اطمینان ۹۵ درصد بین چرخه عمر و اجتناب مالیاتی است. افزون بر این، یافته‌های حاصل از بررسی خودهمبستگی جمله‌های خطا، با استفاده از آماره دوربین - واتسون نیز نشان‌دهنده نبود خطای خودهمبستگی در الگو است. همچنین، مقدار آماره F و سطح معناداری مربوط به این آماره، در آزمون مربوط به فرضیه پژوهش، بیانگر این است که فرضیه معنادار بودن کل الگو (صفر بودن، تمام ضرایب) رد می‌شود و الگوی رگرسیون برآورده شده، در کل معنادار است. از سوی دیگر، می‌توان بیان داشت که حداکثر ۴۵ درصد از میزان اجتناب مالیاتی از طریق متغیر چرخه عمر قابل تبیین است.

در آزمون فرضیه دوم نیز از آزمون ANOVA استفاده شد. یافته‌های فرضیه دوم نشان داد که بین میزان اجتناب مالیاتی در مراحل مختلف چرخه عمر شرکت اختلاف معناداری در سطح ۹۹ درصد وجود دارد. همچنین، این موضوع در مرحله‌های رشد و افول، بیشتر و در مرحله بلوغ، کمتر مشاهده شد.

یافته‌های جدول ۸ نشان می‌دهد که باتوجه به کمتر از ۰/۰۱ بودن سطح معناداری بین هر سه مقایسه انجام گرفته، اختلاف معنادار آماری در سطح ۹۹ درصد در آنها وجود دارد. در نگاره ۱، میزان اجتناب مالیاتی در مراحل مختلف چرخه عمر شرکت‌ها به تصویر کشیده شده است.

نگاره ۱. نمودار میزان اجتناب مالیاتی در مراحل مختلف چرخه عمر

همان‌طور که مشاهده می‌شود، میزان اجتناب مالیاتی در مرحله رشد و افول در سطح بالایی قرار دارد، اما میزان اجتناب مالیاتی در مرحله بلوغ به مراتب کمتر از مرحله‌های رشد و افول است.

۶. بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش، به بررسی تأثیر مراحل مختلف چرخه عمر شرکت و میزان اجتناب مالیاتی پرداخته شد. هر شرکت، مانند موجودهای زنده دارای چرخه عمر است که از ظهور آغاز شده و به رکود و افول خاتمه می‌یابد. اجتناب مالیاتی نیز به

افول نیز بالا است. این موضوع، ممکن است ناشی از محدودیت مالی، نوسان‌های جریان وجه نقد و سطح کلی کم نقدینگی باشد. یافته‌های این بخش از پژوهش نیز با یافته‌های کوئستر و همکاران (۲۰۱۳) و ادواردز و همکاران (۲۰۱۶) همسو است. از دیگر یافته‌های پژوهش، می‌توان به تأیید الگوی L شکل، اجتناب مالیاتی در مراحل چرخه عمر شرکت که منظور حسن و همکاران (۲۰۱۶) مطرح کرده‌اند، اشاره کرد. بنا بر اظهار آنان، تفاوت در منابع، انگیزه‌های مدیریتی، فرصت‌ها و اصول اقتصادی در هر مرحله، نشان می‌دهد که اجتناب مالیاتی در مراحل اولیه و انتهایی، برجسته‌تر و در دوره بلوغ، کمتر رایج است. این یافته نیز با یافته‌های پژوهش منظور حسن و همکاران (۲۰۱۶) مطابقت دارد.

در انتها پیشنهاد می‌شود، نهادهای قانون‌گذار، قوانینی را تصویب کنند که شرکت‌ها را ملزم به افشای رویه مالیاتی خود کنند. همچنین به سایر پژوهشگران نیز پیشنهاد می‌شود که ارتباط بین اجتناب مالیاتی، شفافیت گزارشگری، قابلیت مدیران، ویژگی‌های شخصیتی و خطاهای رفتاری نیز مورد بررسی قرار گیرد.

مرجع‌ها

پورحیدری، امید؛ فدوی، محمدحسن؛ امینی‌نیا، میثم. ۱۳۹۳. «بررسی تأثیر اجتناب از پرداخت مالیات بر شفافیت گزارشگری مالی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار»، پژوهشنامه اقتصادی، سال چهاردهم، بهار، ص ۸۵-۶۹.

خانی، عبدالله؛ ایمانی، کریم؛ ملایی، مهنام. ۱۳۹۲. «بررسی رابطه بین تخصص حسابرس در صنعت و اجتناب مالیاتی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران»، فصلنامه دانش حسابرسی، سال ۱۳، ش ۱۳، ص ۶۸-۴۳.

دهدار، فرهاد. ۱۳۸۶. طراحی و تبیین الگوهای برتر ارزش‌گذاری مبتنی بر عایدات حسابداری و جریان وجه نقد در فرایند چرخه عمر شرکت (رساله دکترای حسابداری)، دانشگاه تربیت مدرس.

دهقان، فاطمه. ۱۳۹۵. بررسی رابطه بین اجتناب از پرداخت مالیات و نقدشوندگی سهام شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران (پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد حسابداری)، مؤسسه

شیوع اجتناب مالیاتی در مرحله رشد، ممکن است، ناشی از این باشد که شرکت در مرحله رشد، درصد بالاتری از سرمایه در گردش و دارایی‌های نامشهود را در اختیار دارد و استفاده از دارایی‌های نامشهود و مدیریت سرمایه در گردش بهتر، به کسب سود بیشتر منجر می‌شود، از این رو، شرکت با فرصت قابل‌توجهی برای اجتناب از مالیات و در نتیجه، کسب سود بیشتر مواجه می‌شود.

یافته‌های این بخش از پژوهش، مطابق با پژوهش‌های احمد و جینان (۲۰۱۱)، یانگ و هوانگ (۲۰۰۴)، هانلون و هایتمن (۲۰۱۰) و کوئستر و همکاران (۲۰۱۳) است. همچنین، یافته‌های این بخش از پژوهش برخلاف یافته‌های آستین و ویلسون (۲۰۱۳)، گراهام و همکاران (۲۰۱۴) و دیرنگ و همکاران (۲۰۱۵) است. زیرا بنا بر ادعای آنان، در این مرحله مدیریت، ممکن است به عواقب لطمه‌خوردن به شهرت خود و جلوگیری از گسترش فعالیت در بازارهای جدید توجه کند و در نتیجه این نگرانی‌ها ممکن است، انگیزه‌های اجتناب مالیاتی در مدیران را سرکوب کند. عدم تأیید این موضوع ممکن است ناشی از جسارت مدیران و انگیزه‌های کسب سود بیشتر باشد. در مرحله بلوغ، میزان اجتناب مالیاتی به مراتب کمتر از مرحله‌های رشد و افول است. زیرا در این مرحله، شرکت‌ها با کاهش مخارج سرمایه‌گذاری و نوآوری روبه‌رو می‌شوند. همچنین، در این مرحله، دسترسی بیشتری به منابع متخصص وجود دارد. این به آن معنا است که مدیریت به‌جای تمرکز بر تصمیم‌گیری در استراتژی‌های اجتناب از مالیات، بر تصمیم‌گیری‌های اصلی و اساسی‌تر متمرکز است و در نتیجه، گرایش به نسبت کمتری به اجتناب مالیاتی در مرحله بلوغ نسبت به مرحله‌های ظهور و رشد وجود دارد. یافته‌های این بخش از پژوهش با یافته‌های کوئستر و همکاران (۲۰۱۳) و منظور حسن و همکاران (۲۰۱۶) مطابقت دارد. همچنین، عدم تمایل مدیران به اجتناب مالیاتی ممکن است، ناشی از واهمه آنان از خدشه‌دار شدن شهرت باشد که در این زمینه نیز یافته‌های پژوهش با یافته‌های هیگینز و همکاران (۲۰۱۵) همسو است.

بنا بر یافته‌های پژوهش، میزان اجتناب مالیاتی در مرحله

- Hypothesis”, *International Journal of Accounting, Auditing and Performance Evaluation* 7(4), 267-286.
- Anthony, J. H. & Ramesh, K. 1992. “Association between Accounting Performance Measures and Stock Prices: A Test of the Life Cycle Hypothesis”, *Journal of Accounting and Economics* 15, 203-27.
- Armstrong, C.; Blouin, J.; Jagonlizer, A.; Larcker, D. 2013. “Corporate Governance, Incentives, and Tax Avoidance”, *Rock Center for Corporate Governance working Paper Series*.
- Audretsch, D. & Feldman, M. 1996. “Innovative Clusters and Firm Life Cycle”, *Review of Industrial Organization* 11(2), 253-273.
- Austin, C. R., & Wilson, R. J. 2013. “Are Reputational Costs a Determinant of Tax Avoidance?”, Working Paper, Retrieved from http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2216879
- Barclay, M., & Smith, C. 2005. “The Capital Structure Puzzle: The Evidence Revisited”, *Journal of Applied Corporate Finance* 17(1), 8-17.
- Bixia, X. 2007. “Life Cycle Effect on the Value Relevance of Common Risk Factor”, *Review of Accounting and Finance* 6, 162-175.
- Black, E. L. 1998. “Life-Cycle Impacts on the Incremental Relevance of Earnings and Cash Flow Measures”, *Journal of Financial Statement Analysis*, Fall, pp.40-56.
- Chyz, J.; Gaertner, F.; Kausar, A.; “Watson, L. 2014. Over confidence and Aggressive Corporate Tax Policy”, Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=2408236>.
- Desai, M. A. & Dharmapala, D. 2006. “Corporate Tax Avoidance and High-Powered Incentives”, آموزش عالی غیرانتفاعی حافظ شیراز.
- رسائیان، امیر. ۱۳۸۹. «نقدشوندگی و عوامل مربوط به آن»، *حسابدار رسمی، تابستان، دوره جدید، ش ۱۰، ص ۶۳-۵۴*.
- سرلک، نرگس؛ فرجی، امید؛ بیات، فاطمه. ۱۳۹۴. «رابطه بین ویژگی‌های مالی شرکت و ساختار سرمایه در مراحل چرخه عمر شرکت»، *پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال هفتم، ش ۲۷، پاییز، ص ۲۱-۱*.
- سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس؛ حجازی، الهه. ۱۳۸۶. *روش‌های تحقیق در علوم رفتاری. تهران: انتشارات آگاه*.
- عرب‌صالحی، مهدی و هاشمی، مجید. ۱۳۹۴. «تأثیر اطمینان بیش از حد مدیریتی بر اجتناب مالیاتی»، *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ش ۱، دوره ۲۲، ص ۸۵-۱۰۴*.
- قربانی، آر.ش. ۱۳۸۵. *بررسی رابطه سود و جریان‌های نقدی با ارزش شرکت در چارچوب چرخه عمر شرکت (پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد حسابداری)*، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد.
- کریمی، غلامرضا و عمرانی، حامد. ۱۳۸۹. «تأثیر چرخه عمر شرکت بر میزان مربوطبودن معیارهای ریسک و عملکرد»، *پژوهش‌های حسابداری مالی، سال دوم، شماره سوم، پاییز، ص ۶۴-۴۹*.
- کلانتری، خلیل. ۱۳۹۴. *پردازش و تحلیل داده‌ها در تحقیقات اجتماعی - اقتصادی. تهران: انتشارات فرهنگ صبا*.
- مشایخی، بیتا و علی‌پناه، صبری. ۱۳۹۳. «تأثیر راهبری شرکتی بر رابطه بین اجتناب از مالیات و ارزش شرکت»، *پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال هفتم، شماره بیست‌وپنجم، ص ۶۴-۴۹*.
- مهرانی، ساسان و سیدی، سیدجلال. ۱۳۹۳. «بررسی تأثیر مالیات بر درآمد و حسابداری محافظه کارانه بر اجتناب مالیاتی شرکت‌ها»، *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، سال سوم، شماره دهم*.
- Adizes, I. 1989. *Corporate Life Cycle: How and Why Corporations Grow and Die and What Do about It?*. Englewood Cliffs, NJ.
- Ahmed, K. & Jinan, M. 2011. “The Association between Research and Development Expenditure and Firm Performance: Testing A Life Cycle

- Higgins, D.; Omer, T.; Phillips, J. 2015. "The Influence of a Firm's Business Strategy on Its Tax Aggressiveness", *Contemporary Accounting Research* 32(2), 674-702.
- Jenkins, D. S.; Kane, G. D.; Velury, U. 2004. "The Impact of the Corporate Life Cycle on the Value Relevance of Disaggregated Earnings Components", *Review of Accounting and Finance* 3, 5-20.
- Kim, B.; Jung, K.; Kim, I. 2005. "Internal Funds Allocation and the Ownership Structure: Evidence from Korean Business Groups", *Rev Quant Finance Acc* 25, 33-53.
- Kim, K. A. & Limpaphayom, P. 1998. "Taxes and Firm Size in Pacific-Basin Emerging Economies", *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation* 7(1), 47-63.
- Koester, A.; Shevlin, T.; Wangerin, D. 2013. "Does Operational Efficiency Spill over onto the Tax Return?", *Working Paper*, Retrieved from: <http://areas.kenan-flagler.unc.edu/Accounting/TaxCenter/taxsym2014/Documents/Wangerin-KSW%2020131209.pdf>
- Monzur Hasan, Mostafa; Al-Hadi, Ahmed; Taylor, Grantley; Richardson, Grant. 2016. "Does a Firm's Life Cycle Explain Its Propensity to Engage in Corporate Tax Avoidance?", *European Accounting Review*, 1-33. DOI: 10.1080/09638180.2016.1194220.
- Pasternak, M. & Rico, C. 2008. "Tax Interpretation, Planning, and Avoidance: Some Linguistic Analysis", *Akron Tax Journal* 23, 33-79.
- Poterba, J. M.; Rao, N.; Seidman, J. 2011. "Deferred Tax Positions and Incentives for Corporate Journal of Financial Economics 79(1), 145-179.
- Dickinson, V. 2011. "Cash Flow Patterns as a Proxy for Firm Life Cycle", *The Accounting Review* 86, 1969-1994.
- Drake, K. 2015. "Does Firm Life Cycle Explain the Relation between Book-Tax Differences and Earnings Persistence?", *Working Paper*, Retrieved from: <https://oatd.org/oatd/record?record=oai%5C%3Aarizonastate%5C%3A15021>
- Dyreng, S.; Hoopes, J. L.; Wilde, J. H. 2015. "Public Pressure and Corporate Tax Behavior", *Working Paper*, Retrieved from http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2474346
- Edwards, A.; Schwab, C.; Shevlin, T. 2016. "Financial Constraints and Cash Tax Savings", *The Accounting Review* 91(3), 859-881.
- Gupta, S., and Newberry, K. 1997. "Determinants of the Variability in corporate effective tax rate: Evidence from longitudinal data", *Journal Of Accounting and public policy* 16 (1), 1-39.
- Graham, J. R. & Tucker, A. 2006. "Tax Shelters and Corporate Debt Policy", *Journal of Financial Economics* 81, 563-594.
- Graham, J. R.; Hanlon, M.; Shevlin, T.; Shroff, N. 2014. "Incentives for Tax Planning and Avoidance: Evidence from the Field", *The Accounting Review* 89(3), 991-1023.
- Hanlon, M. & Heitzman, S. 2010. "A Review of Tax Research", *Journal of Accounting and Economics* 50(2 & 3), 127-178.
- Helfat, C. E. & Peteraf, M. A. 2003. "The Dynamic Resource-Based View: Capabilities Life Cycles", *Strategic Management Journal* 24, 997-1010.

- Sugianis, T. 1996. "The Value Relevancy of Research Development on Valuation of Future Earnings", *Journal of Accounting and Economics* 21, 128-142.
- Young, C. S. & Huang, C. 2004. "The Association between Firm Life-Cycle Stage, Assets Portfolio, and Firm's Future Performance", *Commerce and Management Quarterly* 5(1), 49-71.
- Zimmerman, J. L. 1983. "Taxes and Firm Size", *Journal of Accounting and Economics* 5, 119-149.
- Behavior around Corporate Tax Changes", *National Tax Journal* 64(1), 27-57.
- Spence, M. 1981. "The Learning Curve and Competition", *Bell Journal of Economics* 12(1), 49-70.
- Steijvers, T. & Niskanen, M. 2014. "Tax Aggressiveness in Private Family Firms: An Agency Perspective", *Journal of Family Business Strategy* 5(4), 347-357.